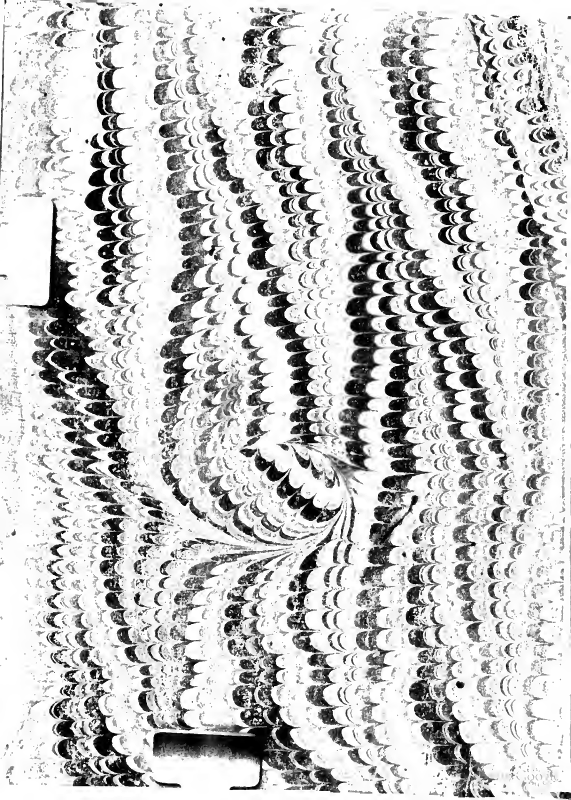


Digitized by Google





9. h 53

Digitized by Google

Digitized by Google

DE LAUDIBUS
FRANCISCI I.
ROMANORUM IMPERATORIS
ELECTI
ORATIO FUNEBRIS

MARCELLI CHEROFINI

SANCTISSIMI D. N. CLEMENTIS XIII. PONT. MAX.
PRÆLATI DOMESTICI.



ROMÆ MDCCLXVI.

EX TYPOGR. S.MICHAELIS, APUD FRANCISCUM BIZZARRINI KOMAREK
PROVISOREM LIBRORUM S. R. E. IN BIBLIOTHECA VATICANA.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

JOSEPHO II.

ROMANORUM IMPERATORI ELECTO &c. &c. &c.

MARCELLUS CHEROFINIUS

FELICITATEM.

SI quis forte conſilium meum eſſet improbaturus, quod Tibi potiſsimum, JOSEPHE II. Imperator, nuncupare ſtatuerim hanc Orationem, quam Car-

Digitized by Google

dinalis Albanus apud SUMMUM PONTIFICEM Orator tuus a me habendam juſſerat, quum Romæ FRANCISCO I. Patri tuo funerum juſta ſolemni pompa publice perſolverentur: is profecto de animi tui magnitudine quid vere ſentiendum ſit mihi ignorare videretur. Etenim nihil aliud eſſet, cur ille mihi ſubiraſceretur, niſi quod Te graviſsimis diſtentum curis, hoc præſertim auſpicatiſsimo Regni tui initio, interpellare auſus fuerim, quodque periculum ſit, ne dum benigne mecum agere velis, illatum Tibi Auguſti Parentis interitu acerbiſsimum vulnus recrudeſcat. Verum probe noverunt homines, qui virtutum omnium ornamenta & decora ſimul in Te congeſta ſuſpiciunt & admirantur, qua conſtantia, fortitudine, animique præſentia Te geſſeris, cum inter regales nuptias una Tecum repentino illo caſu univerſa Europa mœrore & luctu completa eſt; nihil enim a Te omiſſum accepimus, quo eximia amantiſsimi Filii erga Parentem

opti-

optimum charitas aliqua ex parte deſi-
derata fuerit, nihil vero a Te actum,
quod demiſsi fractique animi indicio
eſſe poſſet. Siquidem qui ad imperia na-
tus eſt, ad omnes quoque fortunæ vi-
ces ita paratum eſſe oportet, ut vel in
maximi doloris acerbitate regios ille
ſemper & mores, & ingenium præſe-
ferat. Nunc autem ſi quis intueatur
quantus in imperio ſis, quem in popu-
los amorem, quam in capiendis conſi-
liis prudentiam, quam in coercendis
malis artibus ſollicitudinem & curam,
quam in Deum Opt. Max. pietatem &
religionem, quam denique in ſingulos
æquitatem, manſuetudinem, pronam-
que ad beneficia voluntatem oſtendas,
continuo ille quidem intelliget, Te
poſt tantam, ac tam magnam Auguſtæ
Domus jacturam Tibi Patrem, Virum
numeris omnibus abſolutum, atque
omni laudum genere ſpectatiſsimum ad
imitandum propoſuiſſe. Non enim de-
cet filios, ut exemplo Ipſe tuo doces,
paternorum duntaxat bonorum ac for-

tunarum , verum etiam, quod longe præſtantius, atque utilius eſt, eximiarum omnium virtutum, ut Tullio placuit, optimorumque morum hæreditatem adire; turpe ſiquidem eſſet, quæ caduca ſunt, avidiſsime arripere, quæ vero immortalia, depreſſo ac faſtidienti ſupercilio reſpuere, & averſari. Quandoquidem vero quorum exemplis utimur ad vitam, moreſque noſtros inſtituendos, eorum quoque laudes arrectis auribus libentiſsime accipimus, & litteris conſignatas evolvimus: quî ſubvereri poſſum, ut audaciæ, & imprudentiæ nota Orationi huic meæ inuratur, quæ cum tota ſit in Auguſti Parentis tui laudibus contexendis, Tibi præcipue JOSEPHE II. Imperator, qui Illi in imperio, unaque in bonarum omnium artium ſtudio ſucceſſor factus es, omnino ſiſtenda videbatur? Æquo igitur accipias animo, ſi Majeſtati, ampliſsimoque tuo inſcripta Nomini vulgata eſt, libenſque eam patere ſe Tibi non exterarum, ſed domeſticarum rerum

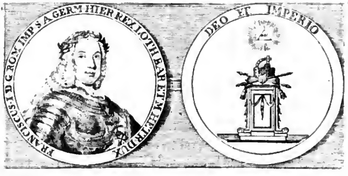
rum

rum præconiis cumulatiſsimam commendare. Habebit cur ſibi plaudat, ſi tuo, licet innumeris Imperii negotiis implicitus ſis, patrocinio fulciri, & ſi, modo per otium liceat, manibus ſe tuis contrectari ſentiat. Sed ut veriſsime loquar, jam habuit, quæ ſibi optaverat. Quod enim fauſto felicique omine populorum commodis, & utilitati proſpiciens quodammodo vaticinata fuerat, id illa in ipſo Regni tui initio, cum optima gubernandi ratione inita præconceptam de Te, deque tuis moribus opinionem expleveris, uberrime conſecuta eſt. Non itaque miramur, ſi brevi hoc temporis intervallo doloris ac mœſtitiæ gemitus hilares animorum præ gaudio geſtientium ſignificationes exceperint, ſique Germanici Imperii Urbes, ſi Auſtriacæ Domus Provinciæ & Regna, ſi Etruria, ſi demum omnes & luctum & lacrimas cum lætitia commutaverint; ſiquidem jam minus illis factum eſt, quod in Patre e vivis ſublato damnum acceperant, quum

tantam ſeſe, ac tam magnam generoſiſsimis in Filiis maximarum virtutum præſtantia, & amplitudo explicuerit, & in conſpectum omnium lucemque prodierit. Utinam quantum vitæ Illius, qui æterna poſterorum memoria victurus tam cito naturæ ceſsit, detractum eſt, tantum Auguſtæ Conjugi MARIÆ TERESIÆ, ſapientiſsimæ tot Regnorum Moderatrici, quam nemo ſatis pro dignitate unquam laudaverit, tantum Tibi, JOSEPHE II. Imperator, tantum reliquis Auſtriacæ, & Lotharingicæ Familiæ Principibus Dei Opt. Max. beneficio addatur. Nullus enim omnino dubito, quin Vobis Illi diutiſsime ſuperſtitibus æterna etiam quodammodo, atque immortalis perſeveratura ſit populorum felicitas, Auguſtæ Domus ſplendor ac decus, & quod maxime optandum eſt, firmiſsima Sacerdotii, & Imperii conjunctio.

ORA-

Digitized by Google



ORATIO.

QUod a DEO Opt. Max. precabamur, Auditores, ut diuturniori, quoad fieri poſſet, imperio FRANCISCUS I. Imperator electus florenti adhuc ætate Vir, firmaque valetudine frueretur, id pro voto nobis non ceſſiſſe miſero quodam Europæ fato nuperrime condoluimus. Audiſtis jam ferme quatuor ab hinc menſibus, Eum inter privata, & publica gaudia apud Breunos commorantem immatura morte fuiſſe nobis ereptum, & quam urbem majeſtate ſua vivus cohoneſtaverat, eam mortuum acerbo luctu, ac mœro-

Digitized by Google

mœrore complevisse. Meministis Conjugis Auguſtæ lacrimas, nobiliſſimæ, ac numeroſæ Sobolis gemitus, cunctorum pene populorum fletus, quibus idcirco uberior data eſt doloris occaſio, quod illum, dum adhuc viveret, veluti cariſſimum Sponſum, Parentem optimum, Principem vero numeris omnibus abſolutum amplexi fuerint, atque ſuſpexerint. In hoc autem luctuoſiſſimo, triſtiſſimoque caſu, quam partem ſibi ſumpſerit hæc Urbs ampliſſima, quam ex quocumque Ordine cives, quam demum Aulæ Romanæ Proceres, vos ipſi ſcitis. Hæc enim una omnium vox & lamentatio: miſerrimum omnino eſſe, & infortunii loco ponendum Eum nobis Imperatorem e ſinu avulſum, qui præcipuas, quæque Viro Principe dignæ ſunt, virtutes omnes in ſe uno complexus eſt, qui ſibi ſemper laudi duxit populorum commodis & quieti conſulere, & Cui, utpote amantiſſimo Filio ſuo, tuendi ſe ac defendendi munus univerſa Eccleſia commiſerat. Quibus ego vocibus libentiſſime aſſentior, illudque & ego fateor non exiguo, imo quam maximo Reipublicæ damno accidiſſe, ut Is ſupremum tam cito diem obierit, quem de Se, de Suis, de ceteris omnibus optime meritum prædicamus. Quandoquidem vero vehementi hoc, & inopinato luctu perculſis, abſortiſque mentibus noſtris doloris ſolatium aliquod quærendum eſt, ex quo illud potiſſimum fonte, niſi ab Ejus laudibus, derivari in nos poterit? Quis enim non exiſtimaverit, maximam illam de ejus pridem obitu conceptam animi ægritudinem ali-

qua

qua ex parte ſibi imminutam , ubi ad eximiarum contemplationem virtutum , admirationemque traduci ſe ſentiat ? Ita profecto fiet , ut ſi univerſa Reſpublica ſummo ſe Viro orbatam nuper ingemuit , hoc quoque agnoſcat, tanto eum vixiſſe tempore , quanto opus fuerat ad omnium ſibi poſterorum exiſtimationem vindicandam .

Quod dum facio more inſtitutoque majorum, & in hac tanta hominum frequentia , qui ei funerum juſta perſoluturi huc convenerunt , liceat mihi ea omnia , quæ ipſi fuerunt commendationis ad gloriam , ad tria veluti capita revocare , & in iis titulis immorari , quos olim Imperatorum majeſtati inſcriptos populorum invexit aſſentatio, & poſteritas conſecravit . Vere igitur PIUM , vere FELICEM,vere PATREM PATRIÆ FRANCISCUM I. Imperatorem vobis conſtituo, illumque omnium prædicatione & laude digniſſimum judico , quod Pietate ſua , Felicitate , & Amore in populos immortale ſibi nomen conciliaverit . Hæc ſunt , in quorum contemplatione tota hęc mea verſabitur oratio , quibuſque rite perpenſis ſatis æternæ FRANCISCI memoriæ , ſatis vobis , quos deſiderium illius tenet , ſatis mihi , qui graviſſimum ejus laudandi munus ſuſcepi , conſuluiſſe arbitrabor .

Atque hìc initio probe intelligo ampliſſimam mihi cauſſam ad dicendum propoſitam , in qua , adeo magna eſt rerum ab eo recte geſtarum varietas & copia, late vagari , ac quodammodo exultare poſſit oratio . Etenim quum FRANCISCUM vere Pium appello , nolite arbitrari , Auditores,
par-

Digitized by Google

parvam aliquam me Ei gloriam conflare, quin imo contendo, ubi Eum vobis hoc nomine commendavero, cetera laudum & ornamentorum genera ad hoc unum referri. Sint reliqui Reges, licet per me, militari virtute præſtantes, & inter bellorum ſtrepitus regnorum, ſuæ vitæ periculo, ſecuritati proſpiciant. Sint prudentes, & prompto quocunque in diſcrimine animo & conſilio, ſint munifici, ſint liberales: ſi tamen pietatem ab illis auferas, aut languentem, ac pene emortuam in ipſis exhibeas, magnos fortaſſe, ut eſt captus hominum, Viros, non autem tales eos adfirmaverim, quales & imperii majeſtas, & optima populorum inſtitutio, ipſa demum Chriſtiana Reſpublica omnino videtur expoſtulare. Da mihi ipſorum aliquem pium, da religioſum, da vitæ integrum & innocentem: tunc ſane verum Regem agnoſco, iiſque ornatum moribus, qui cunctorum oculos in admirationem ſui rapiant. Et quidem ſi præteritorum temporum rationem habeatis, facili negotio intuebimini, Auditores, nonnullorum Principum pietati tribuendum eſſe, quod dulciſſima apud nos ſit ipſorum nominis recordatio. Quid Conſtantinum illum Magnum, quid Theodoſium, quid Henricum II., quid Carolum Quintum, quid, ne longior ſim, hac noſtra ætate Carolum VI. Imperatorem, niſi pietas ad ampliſſimum gloriæ faſtigium evexit? Quibus licet armorum ſplendor non parum, imo abunde laudis contulerit, tamen ſi nulla alia præter Religionis ſtudium eos celebrandi cauſſa ſuppeteret, hac una apud nos eſſent commendatio-

datione contenti . Etenim intellexiſſent præcipuum, ac præſtantiſſimum optimi Principis munus uberrime ſe expleturos, ubi longe a ſocordia, a luxu, ab otio, a ceteris omnibus malis artibus exemplo ipſimet ſuo populos, quos regendos a Deo acceperant, bonis moribus inſtruerent, & ad pietatem, honeſtatemque componerent.

Hæc animo FRANCISCUS reputans, illudque cogitans, Religionem, quæ ſancto & pio ſummi Numinis cultu continetur, quamvis univerſorum ſit, ſibi tamen peculiari quodam modo colendam, qui imperio fungeretur, vix dici poteſt qua cura, quoque ſtudio ad reliquorum exemplar omnes ſuæ vitæ rationes integerrime ſemper inſtituerit. Siquidem regia illa, ac nobiliſſima Familia natus, quæ morum ſuavitate, innocentia, atque omni virtutum genere in Lotharingia jamdiu dominabatur, caſtiſſimaque ſanctiſſimorum Parentum diſciplina inſtructus probe vel ab ineunte ætate cognovit ſibi altius, quam ceteris privatis hominibus, in exequendis pietatis officiis enitendum, ubi vellet a domeſticis Majorum ſuorum exemplis ne tantulum quidem deflectere. Optimis hiſce artibus ac præceptis eruditus, & ad hoc ſuo ipſe ingenio ultro currens adeo firma virtutum omnium in hoc pietatis ſtudio fundamenta conſtituit, ut deinceps toto vitæ curriculo nihil fuerit, quod homines in eo reprehenderent, multa vero & maxima, quæ imitarentur.

Dabitis mihi hanc veniam, Auditores, ut in laudan-

laudando Viro a Religione populis commendatiſſimo, non ea præteream, ne parva quidem, ceteriſque communia, quæ maximæ adverſus ipſam Religionem obſervantiæ dedit argumenta. Deſideratis ne eum vobis Principem, qui in adeundis divinis myſteriis ſumma aſſiduitate, ac reverentia nemini ceſſerit, qui nullum diem elabi paſſus fuerit, quo auguſtiſſimum illud Sacrificium ad homines Deo conciliandos inſtitutum præſente ſe fieri non curaverit? Deſideratis ne illum quam ſæpiſſime ſacras conciones audientem, aut in genua provolutum culparum ſuarum humillime veniam expetentem, cæleſtique Chriſti pabulo ſingulis hebdomadibus enutritum? Hæc omnia FRANCISCUS egit, neque hæc privatim, ſed publice, non ad inanem quamdam, futilemque pietatis oſtentationem, ſed ſincere, ſed caſte, & ab omni ſimulationis ſpecie remotus. Neque vero in animum inducatis leviora hæc parvique eſſe momenti, quod reliqui homines eadem hæc faciant, quibus perſuaſum ſit ſuaviſſimis Chriſti legibus non animo tantum, verum etiam operibus & re omnino eſſe parendum. Etenim Regum alia, alia vero ratio privatorum hominum habenda eſt. Illi graviſſimis regni curis diſtenti, & multiplici rerum mole oppreſſi, ac pene obruti remiſſiores aliquando ſunt in Religionis officiis; iſtorum vero, quibus temporis abunde eſt, pronior etiam & alacrior fit in illis obeundis voluntas. Quibus igitur Te dignum laudibus, FRANCISCE, (liceat mihi quaſi præſentem alloqui) dixerim, qui optimæ Regni

gni Tui adminiſtrationi, innumeriſque, quibus detinebaris, negotiis ſatis per Te cautum es arbitratus, ubi ſingulis diebus, coram omnibus a divinis rebus, & a pietate exordireris; itaque oſtenderes eum probatiſſimam regnandi inire rationem, qui publicum bonum cum Religionis bono conjungat. Hinc ſane factum eſt, ut qui Auguſta in Domo tua vel officii, vel honoris cauſa verſarentur, nihil præ ſe unquam tulerint, quod non ſanctum, non integrum, non ab omni reprehenſione alienum eſſet; nihil enim a Te probatum iri intelligebant, quod aliquo modo a Religionis caſtitate abhorreret. Itaque Te hiſce tam piis moribus prædito quid ipſi Sacrorum Præſides, & Adminiſtri ſibi metuerent, imo potius quid non ſibi promitterent? Illos enim in iis, quæ Sacerdotalis juris ſunt, conſiliorum tuorum participes, illos in dubiis ſuaſores, auctoreſque rerum agendarum, illos ampliſſimis muneribus tuis locupletatos accepimus. Audivimus Templa a fundamentis erecta, ac pretioſis ornamentis inſtructa, ubique piæ munificentiæ, ac liberalitatis impreſſa veſtigia, nihil a Te eo conſilio tentatum, quo Eccleſiaſticæ aut libertati, aut dignitati offenſio aliqua poſſet afferri. Quapropter univerſæ Chriſtianæ Reipublicæ, Tibique vehementiſſime gratulor, quod eum illa in Te Imperatorem nacta fuerit, qualem in votis habuerat, Teque illi majeſtatis ſuæ propugnatorem, defenſoremque præſtiteris.

Et in hoc quidem illud conſolatur me, ac quodammodo recreat, quod a vobis nulla mihi de-

deprecanda ſit adulationis opinio, quum luculentiſſimum teſtem habeam CLEMENTEM XIII., quem diu optamus incolumem, una cum omnibus Lotharingiæ, Etruriæ, ac Germaniæ Pontificibus. Quæ, Deus bone! & quam conſtans FRANCISCO auctore nunquam diſſentiente, ſemper autem ſuffragante Imperii, & Sacerdotii conjunctio! Quanta facta eſt utrique ex hac mutua conſenſione dignitatis acceſſio! Dicant hic rerum divinarum, humanarumque perturbatores, qui in invidiam Eccleſiaſticos viros vocare plerumque ſolent, quid de FRANCISCI potentia, quid de ipſius majeſtate detractum fuerit, quod Eccleſiæ jura rata atque firma, illamque ſumma in tranquillitate eſſe voluerit? Præſtantiſſimum illud, maximæque laudis inſtar erit, quod Eo per viginti annos imperante aut nulla, aut certe leviſſima diſſenſionis initia extiterint; nullum vel dictum, vel factum, ex quo abalienati animi ne parva quidem ſuſpicio emerſerit; uno verbo, nihil fuerit, in quo ne Religio aliqua ex parte labefactaretur, Apoſtolicæ Sedi operam ipſe ſuam, laborem, & diligentiam recuſaverit. Quam certe laudem pauciſſimis, qui ante ipſum fuerunt, eſſe tribuendam affirmare mihi poſſe videor. Quamvis enim in promovenda, & amplificanda hujuſce Sedis auctoritate clariſſima eximiæ pietatis ſigna, atque indicia patefecerint, tamen aliquando ea diſcordiarum ſemina jacta ſunt, quæ in apertum bellum excreviſſent, niſi ſumma prudentia huic malo fuiſſet occurſum. Quod temporum illorum conditioni, & nonnullorum dolis, & ver-

& verſutiis vitio fortaſſe dandum eſt, quippe qui malis artibus, fraudibuſque Principes optimos circumvenerint; at FRANCISCI cura & auſpiciis omnia prorſus pacata, omnia timore vacua, omnia in tuto poſita. Quæ dum mecum animo reputo, latiſſimum mihi campum aperiri video ad Illius, quem prædicamus, ſingulare decus, egregiaque in nos merita extollenda, in quo ſane libentiſſime pervagarer, niſi temporis anguſtiis prohiberer. Mente vos, & judicio ipſi veſtro expendite, quæ ſummatim, ac ſtrictim a me dicenda erunt. Memineritis, quæſo, quam fœda, quam deturpata, quam luctuoſa non paucis in locis ſit Germaniæ facies, quoque in ſtatu apud eos res noſtræ ſint, qui a Romanorum Pontificum communione perditis hæreticorum conſiliis jamdiu deſciverunt. Cuncta ubique peſſumdata & profligata; ubique acerrimum odium, quod ſæpe importunis diſcordiis ac ſeditionibus, quaſi ventis quibuſdam, agitatum apertius exarſit; ubique educti, diſtrictique gladii, quibus irruentes in nos, uti vocant, adverſarios ſuos impetum faciant. Adde Regum potentiſſimorum favorem, & gratiam, quos doctrinarum ſuarum fautores, & vindices adſciverunt; adde intemperantem dominandi libidinem ferro, flammaque graſſantem; adde ſanctiſſimarum legum contemptum, ingenium pervicax, & inexplebilem erroris late diſſeminandi cupiditatem. Hæc qui videat, animo pene concidat neceſſe eſt, & candidiſſimam Chriſti veſtem teterrimis infectam maculis, nigro cruore conſperſam, & impie diſciſſam miſerrime ingemiſcat. Erit igitur optimi, piiſſimique Imperato-

ris ex alto, & tamquam e ſublimi ſpecula proſpicere, quod ſi hujuſmodi diſſenſionum turbines componi, ac ſedari non poſſint, ſaltem ne fluctus excitent, quibus omnia horribili quadam tempeſtate abſorbeantur. Quorſum hæc, Auditores? Ut nempe vobis uberius cognita, ac perſpecta ſit ſingularis, ac pene divina FRANCISCI pietas, qua cautum eſt (ampliſſimos eos nunc iterum teſtes adhibeo, quos ſuperius nominavi) ne fœdiſſimi morbi contagio latius ſerperet, ne ab impotenti hæreticorum licentia aliquid Reſpublica detrimenti caperet, ne ſe imperante aliquid mali, & calamitatis erumperet, quod aut boni metuerent, aut improbi nefario ſcelere auderent.

Neque vero credatis hæc ab eo geſta ſine earum, quæ pietatis adminiſtræ, ipſique ornamento ſunt, ſocietate virtutum. Ea enim bonarum omnium artium procreatrix, & quaſi parens eſt, ut merito affirmari poſſit ceteras ab hac una, veluti a Sole cæleſtia corpora, lucem ſplendoremque ſuum mutuari. Quæ quidem quum in FRANCISCO altius, quam credibile ſit, radices fixerit, quanto eam putatis virtutum omnium apparatu in apertum prodiiſſe? Vidit profecto Auſtria, Lotharingia vidit, vidit Etruria effuſam ipſius in pauperes liberalitatem, in moribus manſuetudinem, in ſermone modeſtiam atque humanitatem. Quo vero in Principe aut major, aut admirabilior eluxit in negotiis licet arduis conſtantia, in ſingulis audiendis facilitas, privatis in rebus frugalitas, in publicis ſplendor, in verbis factiſque veritas, in

in quotidiano convictu ac conſuetudine hilaris quidam lepor, & jucundiſſima urbanitas? Quæ ſane ita ab Eo in hac tanta diſſimillimarum virtutum copia mirifice conjuncta ſunt, ut nihil de majeſtate ſimplicitas, nihil de gravitate comitas, nihil de dignitate feſtivitas unquam decerpſerit. Jam vero quis in fide maritali ſervanda FRANCISCO firmior? Quis lectiſſimæ, ac benemerentiſſimæ Conjugis amantior? Quis in auguſta Prole ſanctiſſime inſtituenda, optimiſque imbuenda diſciplinis ſtudioſior? Quis adverſus quoslibet omnes ita propenſæ ad beneficia voluntatis, ut ſemper verbis ſignificaverit, revera oſtenderit ſuorum ſalutem, liberos, famam, fortunas ſibi eſſe chariſſimas? Credo equidem neminem fore, qui hæc ſplendide potius, quam vere a me dicta arbitretur, præſertim ſi memoria teneat, quot cives Ille Viennenſi in urbe ſervaverit, cum repentina, nocturnaque Danubii alluvione totum Leopoldi ſuburbium, quam late patet, aquis affluentibus inopinate, nec illis tale quid ſuſpicantibus, occupatum eſt. Nunquam excidet eorum ex animis grata illius diei recordatio, cum ceteris præ timore opem negantibus FRANCISCUS unus inventus eſt, qui naviculam cum paucis conſcendens ſui muneris eſſe duxit, illis domi concluſis, fame languentibus, & conſternatis ſuppetias ferre, oſtiatim quid opus eſſet ſciſcitari, cunctos ciborum copia reficere, & in tanto ac tam ſævo periculo ex ipſius mortis ore, ac pene faucibus cives eripere, ſuæque vitæ incolumitati, ut aliis præſto eſſet, non parcere. Ignoſcite, quæſo,

ſo, Auditores, ſi acervatim hæc a me ſunt vobis expoſita, & ſi pulcherrimas illas, quæ cum FRANCISCI pietate copulatæ, ac quodammodo conglutinatæ ſunt, virtutes potius vobis enumeraverim, quam expenderim. Sine quodam piaculo hæc a me præteriri non poterant, ſed quia vobis nota, & longe lateque diſſeminata, illud mihi permittendum putavi, ut unoquoque ipſorum mollius, celeriuſque defungerer. Satis igitur vobis ſit hæc una de Ipſo veriſſima teſtificatio, regias omnes virtutes, quæ Viri Principis bene morati ſunt, ita in eo enituiſſe, ut omnium ille ſibi admirationem conciliaverit; nullum unquam maritum extitiſſe, qui a ſponſa, nullum parentem, qui a liberis, nullum regem, qui a populis Illo vehementius diligeretur; qui veluti Titus alter cunctorum in amore, & in deliciis eſſet; qui exterarum nationum, omniumque Principum ita corda ſibi devinxerit, ut pene illius voluntatem pro legibus, pro mandatis conſilia, decreta pro oraculis amplecterentur. Sed jam vereor, in adumbranda hoc longo verborum ambitu piiſſimi Imperatoris imagine,ne recens adhuc vulnus vobis refricare, & deſiderium tam chari capitis ardentius, quam conſilii mei ratio poſtulat, innovare voluiſſe videar; quare ad alteram orationis meæ partem citato gradu me conferam, ut illum quemadmodum Pii, ita quoque Felicis appellatione digniſſimum fateamini.

In quo genere laudis non tam illud mihi expendendum arbitror, quæ & quanta FRANCISCUS fauſtis ſemper ominibus pro voto obtinue-

Digitized by Google

tinuerit, quam qua ratione, quibuſque honeſtiſſimis artibus ad ampliſſimum beatitudinis culmen pervenerit. Non enim veram cenſeo felicitatem, quæ a virtute ſejuncta ſit, maximoque in errore verſantur, qui proſperioris fortunæ uſum ſcelere, libidine, flagitiis omnibus inquinatum felicem autumant, & invidendum. Oderunt quique ſapientes viri, illorumque memoriam execrantur, qui rerum omnium contemptores divina, & humana jura pervertunt ad felicitatem ſibi comparandam, illoſque miſerrimos judicant, quod probitatis adminiculo deſtituantur. Verum non idem eſt de honeſtis, optimeque moratis hominibus judicium, atque ſententia. In eo enim quod quiſque bonus eſt, illum quoque beatum, illum felicem, illum Deo acceptiſſimum prædicant, quum virtute ipſa major quædam, ac præſtantior felicitas nec quæri a Deo, nec accipi ab hominibus poſſit. Alii igitur fortaſſe laudaverint perpetua in rebus bellicis ſcientiæ, ac fortitudinis monumenta; alii diuturnæ victoriæ inſignia ex hoſtibus reportata, captas innumeras obſidione civitates, & imperii fines amplificatos; alii regna acquiſita, leges pro arbitrio indictas, ac pene infinitam belli comparandi, inſtituendæque pacis auctoritatem: ego vero, ſi duce, aut ſocia virtute hæc fiant, ſi nihil perperam, ſi nihil per vim, ſi nihil fraudulenter, ſi demum omnia pro æquitate, pro regni jure tuendo, pro majeſtate vindicanda ſuſcepta, & felicem ad exitum perducta fuerint.

Quæ cum ita ſeſe habeant, de FRANCISCI

felicitate ſic ſtatuo, eam in illo abſolutiſſimam fuiſſe, eoque in gradu poſitam, ut dubitari omnino poſſit an virtus in illo major, an vero felicitas enituerit. Sic enim compoſitæ inter ſe viſæ ſunt, ut ipſius virtus felicitate pulchrior evaſerit, ſumma vero felicitas nonniſi a virtute dimanaverit. Itaque dicam ne illum ex ea Gente natum, quæ ſex huc uſque & ſexaginta, uno atque continuo ſucceſſionis ordine, Duces Lotharingos enumerat; quæ dignitatis ſplendore, nobiliſſimique generis vetuſtate nulli alteri clariſſimarum, celeberrimarumque gentium eſt ſecunda; qua nulla toto terrarum orbe fortiſſimorum heroum fœcundior eſt atque feracior; in qua ſi prudentiam ac conſilium ſpectaveris, Principes ſapientiſſimos, ſi pietatem integerrimos, ſi omnia belli ac pacis decora abunde ampliſſimos, & ornatiſſimos inveneris? Dicam ne illud admodum recentibus domeſticis exemplis ad ſumma quæque inflammatum, cum parentem habuerit Leopoldum, Virum eximia prudentia, ac ſingulari adverſus Deum pietate celeberrimum, avum vero Carolum, fortiſſimum, præſtantiſſimumque Imperatorem? Dicam ne Lotharingiæ primum, deinde Etruriæ feraciſſimum ſane, ditiſſimumque regnum Illi commiſſum, iiſque deliciis affluens, quibus poſſet & dignitatem tueri ſuam, & corporis, animique ſolatio indulgere? Equidem hæc, licet nonnullis aliis communia, de FRANCISCO iterum & tertium commemoraverim, non quod ſummam prorſus & abſolutam in illis ineſſe putem felicitatem, ſed quod divinæ virtuti illius neſcio
quid

quid videntur attuliſſe decoris & ornamenti.

Verum aliud profecto eſt, & hoc meo quidem judicio maximum, cur illum feliciſſimum nuncupemus. Quid hoc eſt, Auditores? Quod illum Carolus VI. Imperator ſibi Generum adſciverit, eique MARIAM TERESIAM Filiam ſuam tot regnorum ac provinciarum ex aſſe heredem nuptum collocaverit; quod hoc vinculo utramque Familiam Lotharingicam & Auſtriacam ex Hugone Alſatiæ Principe procreatam unam iterum eandemque fecerit; quod FRANCISCUM quodammodo deſignaverit, elegeritque, cui Germanici Imperii faſces committerentur. Quod quidem non tam fortunæ, quam quod longe præſtantius eſt, virtuti ipſius tribuendum exiſtimo. Nam cum de re tam gravi ageretur, cui nempe Filiam ſuam ſibi chariſſimam, omnique virtutum genere ornatiſſimam matrimonio jungeret, atque adeo totius Auſtriacæ Domus ſplendorem & decus concrederet, putatis ne, Auditores, Carolum VI., Virum ſuorum temporum ſapientiſſimum atque prudentiſſimum, cæco quodam impetu abreptum temere id, & negligenter egiſſe, an vero nullum non moviſſe lapidem, ſeque diligentiſſimum præſtitiſſe, ut virum reperiret dignum TERESIA Filia, & in primis idoneum ad Auſtriacam magnitudinem conſervandam, atque amplificandam? Videor nunc mihi illum videre de graviſſimo hoc negotio anxium atque ſollicitum univerſum terrarum orbem oculis colluſtrantem, & potentiſſimos quoſque reges, ſed præſertim Germaniæ optimates regibus ipſis

ſis & vi, & dignitate pares intuentem, illorumque mores, facultates, & ingenia curioſiſſime inveſtigantem, ne in maxima re prudentiæ ſuæ, quam vel in minimis ſemper prætulerat, aliqua apud poſteros negligentiæ nota inureretur. Omnes profecto maximos, omnes & gloria, & nobilitate, & potentia, & auctoritate ſpectatiſſimos comperit; tamen ex illis neminem, ſed unum tantum FRANCISCUM Lotharingum eligit, quem ſponſum nobiliſſimæ Filiæ conſtituat. Quare quum poſt longam diuturnamque deliberationem, quem ſibi potiſſimum Generum ex tot ſummis Germaniæ proceribus, atque etiam regibus caperet, unum dumtaxat FRANCISCUM Carolus VI. ceteris præpoſuerit: neceſse eſt, dum illi talem tantamque felicitatem compararet, neſcio quid eximium ac pene ſingulare providiſse, quo omnium mortalium & optimus, & excellentiſſimus judicaretur. Qua in re neſcio ego, cui magis gratulandum ſit, an FRANCISCI felicitati, an vero Caroli VI. ſapientiæ. Gratulandum certe FRANCISCO, quod Uxorem obtinuerit feminarum omnium, quotquot in univerſo terrarum orbe ſunt, facile principem, ex eoque antiquiſsimo, ac generoſiſsimo ſanguine concretam, qui ferme innumeros Reges, atque Imperatores in lucem edidit, qua nulla alia pulchrior, nulla caſtior, nulla corporis animique dotibus ornatior, & cui laudandæ nulla ſatis apta inveniri poſsit oratio. Sed quoque Carolo gratulandum, cujus pene divino conſilio factum eſt, ut quam in FRANCISCO virtutem detexerat, maximoque affecerat præmio,

ea

ea omnium in oculos inſiliret, tantamque ſibi conciliaret auctoritatem, ut demum illum ad ſummum Imperii apicem evexerit.

Deerat profecto hoc illi unum, ut ad augendam ſuæ felicitatis gloriam omnium eorum ſuffragiis, penes quos liberum eſt eligendi jus, & arbitrium, Imperator renunciaretur. O diem illum, Auditores, jucundiſsimum, & bonorum omnium votis expectatiſsimum, qui fauſtis auſpiciis non Germaniæ ſolum, ſed & Italiæ, totique Europæ nitidiſsimus illuxit! Jam fere quinque annorum ſpatio acerrime dimicabatur, ex quo potentiſsimi Reges in florentiſsimas eas provincias, & regna, quæ jure hereditario MARIA TERESIA a Patre acceperat, infeſtiſsimis armis irruperant. Externo ubique milite premebatur Germania, & cum inteſtinis, civilibuſque diſcordiis contereretur, exteris undique nationibus in belli ſocietatem accitis, ſuo ſe ferro illis jugulandam dederat; ipſa quoque Italia cæde, ac ſanguine redundabat, nullaque pene Europæ pars erat, quæ funeſtiſsimo illo incendio non conflagraret. Hanc ſi quis iniquiſſimorum illorum temporum imaginem ſibi iterum repræſentaret, nonne totius Germanici Imperii incolumitati conclamatum eſſe diceret, & deſperatis ac perditis propemodum rebus omnia teterrimis illis bellorum turbinibus corripi, & ad interitum exitiumque vergere? Non quidvis exiſtimaret potius, quam res omnes in integrum reſtitui poſſe, & ab illis tam diuturnam peſtem ac perniciem depelli? Igitur hoc major FRANCISCI I. Imperatoris felicitas haben-

habenda eſt, quo intricatior ac turbulentior fuit temporum illorum conditio. Etenim felicitatis FRANCISCI fuit imperium illud, quod jamdiu ſibi debebatur, quodque demum turbatiſſimum capeſſivit, pacatum reddere, cuncta Germaniæ membra variis in locis diſperſa, ac diſſipata colligere, ſuoque corpori reſtituere, turbas omnes qua auctoritate, qua conſilio, qua armis compeſcere, atque ex inteſtino illo funeſtiſſimoque bello Germaniam ipſam una cum Italia, totaque Europa ad concordiam adducere. Vere itaque felix, imo feliciſſimus FRANCISCUS I. Imperator, qui non bellum ex pace, ut illorum nonnulli, quos nobis hoc nomine commendavit antiquitas, ſed ex bello pacem quæſiverit; majoremque ex hac laudem ac gloriam & jure & merito obtinuerit, quam ceteri quique ex armorum terrore, ex diſcordiis, bellorumque tumultibus ſibi pepererint. Quo ſane bono diutiſſime ille lætatus eſt; & quamvis extremis hiſce temporibus ad arma capienda, invitus licet, compulſus fuerit, tamen vel in hoc ſibi illud feliciter obtigit, ut Germanici Imperii incolumitati pro munere ſuo fauſtiſſimo eventu conſuluerit, & iis, quibus opitulaturus venerat, maximæ fuerit utilitati, & adjumento.

Et quoniam de bellicis FRANCISCI laudibus opportunus incidit ſermo, non abs re fuerit pauca quædam de illis delibare, ne in re tam magna parum videamur de ipſius gloria ſolliciti. Laudandus enim quicumque ille ſit, qui imperio polleat, ſi populorum quieti, & tranquillitati

tati

tati ſtuduerit; ſed laudandus quoque eſt, ſi ab hoſtibus laceſſitus exerto gladio illorum impetus contuderit, & felici marte pugnaverit. Nam quis ille demum mihi fuerit, qui ut otioſus vivat, omnia cogatur perpeti, & militaris artis ignarus neſciat illatas ſibi injurias ulciſci, & ſe, ſuoſque a ſæviſſimorum hoſtium incurſione defendere? A qua reprehenſione quam abhorruerit præſtantiſſima vel in bellis FRANCISCI virtus, vos ipſi judicatote. Recordamini difficillima, & graviſſima prælia cum impiis, barbariſque nationibus in ultimis Pannoniæ finibus ab eo commiſſa; recordamini ſanguine ipſius non ſemel, ſed pluries opulentiſſimum Auſtriacæ Domus patrimonium defenſum, & conſervatum; recordamini Germaniam univerſam priſtinum in ſtatum reſtitutam, exercitus fugatos, munitiſſimas hoſtium arces aut ſolo æquatas, aut in dictionem redactas, & immenſas barbarorum copias parva manu ab eo ſæpiſſime aut victas, aut repreſſas, aut retardatas. Quibus quidem in bellis ſtrenuum ſe, fortemque Imperatorem geſſit; nunquam enim illi defuit in eligendo conſilium, in obeundo alacritas, in exercendo induſtria & labor, in conficiendo ſedulitas, atque contentio. Vobis non ignota perſequor, Auditores, quæ quoniam fauſte, fortunateque geſta ſunt, quodammodo ad meam cauſſam videntur pertinere. Ut enim avitæ virtutis, ita quoque ſunt in FRANCISCO certiſſimum felicitatis argumentum.

Cum vero optatiſſimum eſſe parentibus ſoleat quam ſimillimos ſibi naſci filios, cui hoc un-

quam

Digitized by Google

quam benignius quam FRANCISCO Imperatori conceſſum eſt? Cui illud ex animi ſententia ſucceſſit, ut generoſiſſimæ, numeroſæque Prolis ſe patrem viderit, in qua ea conſtantiſſima elucet ingenii, virtutum omnium, morumque optimorum ſimilitudo, ut facillimum ſit & filios in patre, & patrem in filiis non adumbratum, ſed egregie expreſſum intueri. Quotquot ſane aut officii cauſſà, aut viſendi ſtudio Vindobonam frequentes ventitabant, inſignem in iis pietatem ſemper admirati ſunt, obſequentiſſimam erga Parentes optimos voluntatem, liberaliſſimos honeſtiſſimoſque mores, ingenium ſuave, & ad omnia vel maxima expeditiſſimum, ut nemo unquam non dixerit eos quemadmodum patri ſimillimos, ita quoque imperio digniſſimos. Quæ illi, ut uſuvenire ſolet, in poſterum providentes vaticinati ſunt, omnia, ne quid perfectæ & abſolutæ FRANCISCI felicitati deeſſet, nemo veſtrum ignorat quam auſpicato contigerint. Etenim JOSEPHUM II. Filium natu maximum Imperatorem deſignatum vidit, & nobiliſſimo Principi PETRO LEOPOLDO alteri Filio, ſe adhuc vivo, Etruriam vice ſacra interim regendam, ſeque demortuo ipſi propriam adſignavit, alia fortaſſe & reliquis curaturus, ſi per ipſorum ætatem licuiſſet, & niſi nobis, iiſque omnibus, qui Lotharingicæ, & Auſtriacæ Domus ſplendori ſtudent, & amplitudini, fuiſſet mortalitate interceptus. Celebrabatur apud veteres quaſi rarum felicitatis exemplum Metellus, quod cum quatuor illi eſſent filii, cunctos aut Prætorio, aut Conſulari, aut Cenſorio vide-

viderat magiſtratu perfunctos, & triumphalibus ornamentis inſignes. Magnum profecto dicendum eſt fuiſſe Metelli gaudium; ſed longe major FRANCISCI Imperatoris lætitia fuit cum incredibili voluptate conjuncta. Ille enim hæc in libera civitate conſecutus eſt, ubi plus populi, quam optimatum, qui prudentiores ſunt, auctoritas valuit; Hic ab ampliſſimis totius Germaniæ Proceribus, quos nefas eſt ſuſpicari aut fallere, aut falli poſſe; Ille lætatus eſt eos ad filios ſuos Reipublicæ honores delatos, qui licet maximi, quia in populi tamen manu erant, plerumque etiam indignis mandabantur; Hic ſuos iis decoratos imperiis, quæ ſummorum virorum ſuffragiis non niſi probatiſſimæ virtutis hominibus committi ſolent. Hoc ſane demum gaudium eſt, eas in filiis animi dotes intueri, ut nullus non illis honor communi omnium conſenſione debeatur. Hic eſt felicitatis veluti quidam cumulus, ad quem ſi cetera acceſſerint, quæ modo a nobis perorata ſunt, eum nobis Imperatorem oſtendunt, cujus vitæ curriculo virtute, ac fortuna duce feliciſſime exacto nihil majus exoptari, & addi poſſit.

Sentio me paullatim, Auditores, in eam orationis meæ partem eſſe dilapſum, quæ tota erit in iis præcipue FRANCISCI laudibus contexendis, de quibus nihil ſibi fortuna vindicat, nihil temporum opportunitas, nihil rerum commoditas, ſed quæ dumtaxat ipſius propriæ ſunt, præque ceteris, ſi pietatem excipias, primum ſibi locum uſurpant. Loquor de recta, & æqua illa

la

Digitized by Google

la civili Regni adminiſtratione, in qua, qui ſe attentum, ac ſedulum, conſtantemque exhibuerit, ceteras regias omnes hac una laude complectitur. Nihil enim eſt cur Reges in hac tanta poteſtatis inæqualitate Deo ſimillimos judicemus, niſi quod pene infinita auctoritate præditi nullius ſubſunt imperio: contra vero ipſorum voluntati, & arbitrio omnia parere jubeantur. Siquidem eorum eſt leges condere, bellum indicere, pacem componere, fœdera ſancire, deque ipſa vita, ac morte decernere. Quis tamen non videat in hac maxima principatus auctoritate quam facile omnino ſit a recta via deflectere, & cum unius duntaxat nutu regantur omnia, omnia quoque ſuſque deque habere, nihil penſi facere, & ſibi populos, non autem ſe populis natum arbitrari? Quod mehercule qui ſibi perſuadeat, de gloria illius in memoriam ſæculorum ſempiternam actum omnino eſt; cui enim æquiſſimi imperii fama comparari debuit, ei crudelis adhæret, ſuperbæque dominationis invidia. Hinc ſane quemadmodum, qui filios olim ſuſceperint, ſuaviſſimo illo patris nomine, quod ad ſignificandam communionem ſanguinis natura ipſa reperit, vocitari amant: ita ex Regibus nullum inveneris, qui Patriæ, hoc eſt populorum Patrem appellari, ſeque profiteri non geſtiat. Tam dulci ſe quiſque ceteris appellatione commendat, & cum velit amari a ſuis, ſuorum ſe quoque commodis, & utilitati ſtudere, ſeque illorum amantiſſimum eſſe gloriatur, illos præ oculis habere, ſinu complecti, & diu noctuque paterno amore vigilare,

ut

ut cunꝫta recte, proſpereque adminiſtrentur, ut legibus obtemperetur, ut domicilia, bona, fortunæque omnium in tuto poſitæ & collocatæ ſint, ne quid demum repente inſurgat, quod populorum tranquillitati, ſecuritati & otio aliqua ex parte poſſit officere. Quid hoc Patris vocabulo ſuavius? quid honorificentius? quid vero difficilius, quod cum laude retineatur?

Veruntamen quod olim & jure, & merito FRANCISCO tributum eſt, id nunquam dimittendum, imo potius ſibi confirmandum curavit. Quî enim ingrata ei foret ejus nominis appellatio, quo patriam ſervatam a ſe, amplificatam & auctam ſumma ſolertia, labore & induſtria ſignificaretur? quo Tullius ille Romanæ eloquentiæ vindex, cui omnium primo poſt Rempublicam a cæde, ab incendiis, a rapinis liberatam hoc a Senatu conceſſum eſt, adeo lætabatur, ut deinde & Roſtra, & Curiæ ſubſellia, & Deorum Templa nonniſi hoc nomine perſonarent? quod demum ceteri omnes Romanorum Imperatores nemini communicatum, ſibique duntaxat reſervatum voluerunt? Fuit igitur cur FRANCISCUS eo titulo decoratus ſibi plauderet, nihilque haberet antiquius, quam eum ſe Regem præſtare, qui amore in populos alios omnes longo poſt ſe relinqueret intervallo. Nullius hic ego niſi unius Etruriæ teſtimonio utar, quæ FRANCISCI patria facta eſt, ex quo pacis habendæ ac tuendæ cauſſa cum ea paternum Lotharingiæ regnum commutavit. Illa enim in hujus locum maximo ſuo bono ſucceſſit, nihilque habuit, quod ſibi invide-

deret grata quadam recordatione temporum illorum memoriam repetens, quibus ſuaviſſimæ Mediceorum Principum libentiſſime paruit auctoritati. Dicat nunc illa, & elatiori qua poſſit voce id fateatur, quo incredibili gaudio perfuſa fuerit, quibuſque lætitiæ ſignificationibus ſibimet ipſa plauſerit, cum ſe illi deſtinatam ſenſit, quem maxima populorum conſenſione omnibus belli, paciſque artibus præclariſſimum, quem cunctis Principibus Viris, & Regibus, ipſique Carolo VI. Imperatori acceptiſſimum, quem a ſapientia, ab æquitatis, bonique publici ſtudio, a liberalitate, a clementia, a litterarum patrocinio laudari paſſim audiverat? O ſi illa non ſemel tantum Regem vidiſſet ſuum! O ſi hic Etruriæ, fixo jam ac ſtabili regni ſui domicilio, ſe perpetuo ſpectandum fruendumque præbuiſſet! O quæ beatiſſima duxiſſet tempora magni ſui Ducis præſentia & aſpectu recreata! At ſcitis vos, Auditores, FRANCISCI potentiam & majeſtatem non potuiſſe anguſtis Etruriæ limitibus contineri, longeque ab illa majora, imo maxima imperia ei divinitus decreta & adſignata. Verum in hac tam magna locorum diſtantia, & in ea multiplici curarum, quibus pro Germanico Regno detinebatur, varietate nunquam Etruriæ ſuæ ille defuit, & quamvis abſens hujus felicitatem ſuis humeris innixam animo præſentiſſimo ſuſtinuit, promovit, amplificavit. Hoc ſane quidem uſque ad hæc tempora mirum in modum experta eſt per Viros prudentiſſimos & ſapientiſſimos, quos ille vice ſui Etruriæ regendæ præfe-

ſecit, quorum ea dum fidem, integritatem, & virtutis atque ingenii excellentiam quotidie ſuſpiceret, providentiſſimi quoque Principis in FRANCISCO amorem eſt admirata, qui ejuſmodi prestantiſſimis hominibus rerum Etruſcarum ſummam commiſerit, quibus cordi eſſet in publicis, privatiſque negotiis probitatem, honeſtatemque in conſilium adhibere. Quod idcirco vobis commemoratum volui, ut quemadmodum ab initio propoſui, amantiſſimi in eo Patris ſolertiam & curam intueamini. Nam quis paullo prudentior ac perſpicacior eximiam ipſius prudentiam, ac pene divinum conſilium non celebraverit, quod cum ipſe per ſe non poſſet, eos ſibi in curarum partem adjunxerit, qui, ut eventus ipſe mirifice comprobavit, nulla macula aſperſi Regis ſui gloriam, majeſtatemque tuerentur, & Etruſcæ gentis felicitati proſpicerent?

Hoc procul dubio omnium illi bonorum initium fuit, ac fundamentum. Non omnia enim FRANCISCUS poterat ſine his integerrimis voluntatis ſuæ adminiſtris; hi vero quid magni egiſſent, niſi illum ad benefaciendum maxime propenſum habuiſſent? Hac igitur animorum conſenſione nihil Etruria de priſtina ſua dignitate, tranquillitate & commodis unquam amiſit, imo potius quæ prius habuerat, adauxit, & ea, quibus olim caruerat, nova quadam acceſſione ſibi comparavit. Oculos, quæſo, intendite, Auditores, in eam florentiſſimam, fortunatiſſimamque regionem, quæ ad ſeptemtriones vergens huic noſtræ contermina eſt ac finitima, illamque, quam late pa-

tet, intueminor. Regio ſane montoſa, ſed iis omnibus, quæ ad victum, voluptatemque neceſſaria ſunt, abunde ferax; populi olim bellicoſiſſimi, ne nunc quidem militiæ expertes, ſed paci potius ſtudentes, & quarumcumque artium, ſcientiarum ac diſciplinarum laude præſtantiſſimi; plurimæ, & maximæ, & opulentiſſimæ in ea civitates, quarum magnitudinem vel inde quis facile metiri poterit, quod unaquæque ipſarum antiquiſſima armorum & litterarum gloria claruerit, quod diu libertatem ſervaverit, ſuiſque legibus uſa fuerit, quod nulla denique ſit, quæ non multos in lucem ediderit viros bellica virtute, & ingenii præſtantia celeberrimos. Hæc beatiſſima non exigua Italiæ plaga illa eſt, quæ incolarum nobilitate, ſoli ubertate, cælique clementia nulli alteri invidet, & quam FRANCISCUS ſibi ita regendam duxit, ut nulla vel minima Etruriæ pars ſit, in qua & ſapientia, & providentia ipſius occupata non fuerit. Non eſt cur aliqua de hoc ſuboriri poſſit dubitatio. Percontemini, ſi vultis, Auditores, quaſcumque illius regionis loca frequentiſſima, nobiliſſimaſque civitates, quibus niſi perſuaſum ſit ſe in eo Patrem benemerentiſſimum amiſiſſe, vobis permitto, ut nullam orationi huic meæ fidem habeatis. Sed non ego fallor, Auditores. Aures quotidie noſtræ omnium litteris & fama celebrabantur novis monumentorum nominibus, quibus FRANCISCUS Cæſar communi utilitati ſerviens immortalis, æternæque gloriæ fundamenta excitavit. Vias publicas aut adducendis, aut alio abſportandis mercibus idoneas ubique audivi-

divimus magnis ſumptibus aut iterum ab eo ſtratas, aut mitiori clivo deductas; Thermas Piſano in agro magnificis ac regiis ædificiis inſtructas, & in ea loca vaſtiſſima, quæ in tractu Senenſi ſunt, & mare terminantur, miſſas grandi pecunia hominum ruſticorum colonias, quibus & cultiora, & frequentiora redderentur. Quod fortaſſe felici exitu perfeciſſet; doctiſſimis enim viris in conſilium adhibitis, omnibuſque ipſe per ſe, quibus opus erat, ſedulo expenſis quadringenties HS. de fiſco principis in eam rem inſumenda decreverat. Nihil autem hic moror, quod non abſolverit; cum enim de hac ejus voluntate non multo ante, quam moreretur, fama percrebuerit, maximam vel ex hoc, meo quidem judicio, liberalitatis, & providentiæ laudem adeptus eſt. Quid vero dicam Liburnum munitiſſimam urbem, atque alterum totius Italiæ emporium ampliſſimis auctum FRANCISCI muneribus, cum merces eo advectas ab omni portorio immunes indixerit, univerſiſque nationibus, ut eo ſe ex quacumque orbis terrarum parte conferrent, tutiſſimum aditum patefecerit? Quid illum mercatorum negotiationibus conſulentem pacem cum omnibus compoſitam, ac fœdus prudentiſſime initum ſanctiſſime quoque ſervaſſe, ut quamvis cuncta bellorum tumultibus quaterentur, Etruria ſua omni bonorum, ac rerum copia abundaret? Quid hanc ipſam proxime elapſis annis ſumma rei frumentariæ inopia ita provido FRANCISCI Cæſaris conſilio ſublevatam, ut dum una cum reliquis Italiæ provinciis caritatem præſentem, futuramque fa-

mem deploraret, hanc repente ex maxima frumenti difficultate incredibilis annonæ vilitas ſit ſubſecuta ?

Horreo totus animo, Auditores, omnibuſque pene artubus contremiſco , cum ultimam illam recordor , in qua verſabamur , calamitatem, quam ſi leviorem, imo ut veriſſime loquar, ſi pene nullam admirabili CLEMENTIS XIII. providentia ſenſiſtis, non ideo tamen eam credatis aut minoris faciendam, aut parvi momenti fuiſſe. Periculum erat, (fatendum enim eſt) ne cultiores, florentioreſque Italiæ provinciæ inedia ac fame divexarentur, aliorumque morborum vi ingruente , qui eam neceſſario comitantur, in ultimam exitioſamque perniciem, miſerrimumque ſtatum adducerentur. Hiſce aliiſque malis, quæ & ipſa Etruria tunc maxime formidabat , quis præſenti animo occurrit, niſi FRANCISCUS ? quis ſoluta ingenti pecunia, & frumento undique vel ab ultimis regionibus comparato, quemcumque timorem ab Etruria depulit , niſi FRANCISCUS ? Quis, niſi FRANCISCUS, in hac graviſſima re ita ſapienter ſe geſsit, ut Etruriæ populi prius ſe a caritate, & fame liberatos, quam in hoc tam magno diſcrimine ſe verſatos audiverint ? Quis denique, niſi FRANCISCUS, anno ſuperiori ad ejuſdem ab Etruria deprecandam calamitatis ſuſpicionem plurimas naves frumento onuſtas Tergeſtino e portu brevi mittendas promiſit? Miramini hæc, & quidem merito, Auditores, ego vero non ita, ut nova quadam & inſolita admiratione percellar. Quî enim a FRAN.
CISCO

CISCO hæc ſperanda non fuerant, quem toto vitæ ſuæ curriculo ita beneficum ac liberalem accepimus, ut neminem unquam niſi muneribus ornatum abs ſe dimiſerit? Qui privatos homines, majeſtate quodammodo exutus ſua, benigne alloqui, ac peramanter amplecti conſueverat, non omnium Etruriæ populorum in tanto periculo voces audiret, omnemque curam in iis ſublevandis impenderet? Non is in ſumma annonæ caritate fiſci pecuniam libentiſsime inſumeret, cui nullus unquam dies elapſus eſt, quo non aliquo homines affecerit beneficio? In hoc mehercule Tito ipſo majorem dico; ille enim unum ſaltem ſe perdidiſſe diem conquerebatur, quod amicorum nemini liberalitate ſua in eo profuerat, FRANCISCUS vero quotidie bene omnibus faciendo nullam temporis jacturam paſſus eſt. Id præſertim teſtantur valetudinarii, & veterani milites, quibus exauctoratis & domum, & ſtipendia adſignavit; teſtantur familiares ipſius, qui ingraveſcente ætate in ejus munificentia ſenectutis ſolatium invenerunt; teſtantur ipſorum familiæ, quas illis demortuis paterno amore fovit, & uxoribus, filiiſque alimenta præbuit; teſtantur puellæ ingenuæ, quas, ne in turpi egeſtate conſeneſcerent, honeſtiſſime collocavit; teſtantur pueri in orbitate vitam agentes juſſu ipſius alti & educati, pauperum ęgrotantium hoſpitia magnis aucta redditibus, novarum artium gymnaſia undique patefacta, præmia ad excolendos agros ſtatuta, & ingens pecunia tenuiſſimis hominibus ſtipem quærentibus quotidie erogata.

Poſſem equidem & alia plura præclariſſima providentiæ, liberalitatis, & munificentiæ, quæ in FRANCISCO enituit, teſtimonia proferre, ſed in eo laudando quidam adhibendus eſt modus, ne videar ego in ſingulis vel minimis recenſendis aut patientia veſtra abuti, aut reliquarum FRANCISCI virtutum quodammodo oblivifci. Nolite tamen, quæſo, Auditores, quæ modo de his a me diſputabuntur, brevitate potius dicendi, quam magnitudine ſingulorum expendere, illudque vobis ſtatuite, non omnia, quibus excellit optima alicujus regni adminiſtratio, a me pro dignitate poſſe tam brevi orationis ambitu comprehendi. Quare facile, nec gravate, ut arbitror, patiemini, plura a me, quæ de FRANCISCO Imperatore dici poſſent, aut in præſens omitti, veſtræque memoriæ relinqui, aut quæ ſilentio prætereunda non ſunt, ſimul congeſta veſtris oculis contemplanda exhiberi. Sed inter hæc allicit me præ ceteris, & quodammodo rapit illius eximia animi facilitas & clementia, non quia reliquis major ſit atque præſtantior, ſed quia gratior, & jucundior, captandiſque populorum amoribus accomodatior. Quæ quidem ejus naturæ manſuetudo & humanitas adeo germana illi fuit, ut neſciret injurias ulciſci, imo beneficia pro malefactis rependeret, inimicis perbenigne parceret, & ſi quid ab eo petebatur, ultro ac libentiſſime elargiretur. Quam profecto virtutem non ideo putandum eſt minoris habendam, quod Lotharingicæ, & Auſtriacæ Gentis veluti nativa cenſeri poteſt; eam enim idcirco maximis autumo in FRAN-

FRANCISCO laudibus extollendam, quod cum utriuſque Gentis decora in eum unum concurrerint, illam quoque præ ceteris ſummis & Lotharingicis, & Auſtriacis Viris in amore, & in deliciis habuit. Neque mehercule in eo minor juſtitiæ laus, quam ita ſemper excoluit, ut nemini, quod ſuum erat, unquam denegaverit. De qua ut aliquid peculiare depromam, illud præcipue commemorandum arbitror, quod nullum ad ampliores magiſtratus promoverit, niſi quem in inferioribus de communi bono optime meritum, & quem neque pretio, neque metu, neque gratia ab æquitate deflexiſſe cognoverat. Illuſtre hoc quidem commendationis genus eſt, ſapientiſſimaque ratio publicæ promovendæ felicitatis. Illud quoque non omittendum, eum militari ſancti Stephani Ordini priſtinam dignitatem adſeruiſſe; quum enim quidam, qui ejus nomine & inſignibus immerito gloriabantur, obrepſiſſent, legeſque olim ſtatutæ non ſervarentur, ut auctoritatis FRANCISCI fuit pro ſupremi totius Ordinis, quo fungebatur, Magiſtri officio ex ampliſſimorum Equitum albo indignos expungere, ita quoque juſtitiæ, novas leges indicere, quibus antiquis pareretur, nobiliſſimum Ordinem uberioribus locupletare redditibus, & illius omnes, ſi quas contraxerat, maculas ſordeſque abſtergere. Cetera, quæ in multiplici Etruſcarum rerum gubernatione rectiſſime ab eo ſancita, ac patrata ſunt, mitto nunc quærere, compreſſam ſcilicet hominum ſceleratorum audaciam; frænum libidini ac licentiæ injectum; nobiles ære alieno gravatos, qui ſolvendo non erant, ſi parentum

culpa, munifice adjutos, ſi vitio ſuo, etiam patrimonio ſpoliatos; nocentes, ne bonorum pax, atque ſecuritas perturbaretur, juſtiſſimis pœnis multatos; optimos viros debitis præmiis affectos, & gratiam benemerentibus abunde redditam. Dicam duntaxat, quod præter hominum opinionem eſt, tam legitime, atque æquabiliter juſtitiam a FRANCISCO adminiſtratam, tantaque clementia ſummi juris rigorem ab eo mitigatum, ut nihil ex unius virtutis officio ſibi altera uſurpaverit, ſed utraque ipſarum ad paternæ FRANCISCI ſollicitudinis, curæque laudem inita quadam inter ſe ſocietate conſenſerit.

Venio nunc ad extremum, & quidem illuſtre orationis meæ argumentum, quod a FRANCISCI Cæſaris erga litteras, litteratoſque homines ſtudio & voluntate deſumitur. Doctiſſimis Græciæ viris olim placuiſſe ſcimus tum demum felices eas fore reſpublicas, in quibus aut philoſophi regnarent, aut reges per omne doctrinarum genus excurrerent, ſed præſertim philoſophiam excolerent. Quam celebratiſſimam Platonis ſententiam ſapientiſſime ab Ariſtotele interpretatam legimus. Negat enim reges, principeſque viros valde quidem eruditos eſſe oportere, cum id nimis otii exigat, & parum iis adferat dignitatis; ſed quam maxime optandum eſſe ait, ut præclariſſima quæque ac nobiliſſima ſtudia ſolerti cura promoveant, & litteratos tanquam divinum quoddam hominum genus amore ſuo proſequantur. Iſtorum nimirum doctrina reipublicæ ſalutem adſeri, legum auctoritatem ſuſtineri, bo-

na

na omnium, fortunaſque conſervari, & ſi quid dignum memoria ſit, ad poſteritatem extendi. Quæ ſi ita ſunt, ut revera ſunt, quis te beatiſſimam, feliciſſimamque, Etruria, non appellaverit? Dicebaris olim beata, quod intermortuas a ſeptingentis amplius annis in Italia litteras, bonaſque omnes artes & diſciplinas in ſitu, & ſqualłore jacentes excitaveras, tuamque in clientelam receperas. Felicior deinde viſa es, quum Mediceorum Principum cura & liberalitas renata in te ſeveriora ſtudia beneficentiſſime fovit, egregie dotata reliquit, & ad ſummam amplitudinem ita evexit, ut perpetuum, ac quodammodo proprium ſapientiæ domicilium & ſedes evaſeris. Quidni ego nunc te fortunatiſſimam nuncupaverim, quæ talem Regem ſortita fueris, qui ad litteras protegendas, & amplificandas nihil non omni tempore profuderit, qui quod alii inchoaverant, alii bonis alitibus auxerant, ipſe unus pro ſingulari ſua in illas charitate præclare perfecerit, abſolveritque, qui denique aliorum maximorum regum veſtigia ſecutus abſolutiſſimum ipſe exemplar factus fuerit, quod in artium, ſcientiarumque patrocinio poſteriores reges imitarentur. Ille, ille, inquam, unus eam tibi laudem confirmavit, ut optimarum omnium diſciplinarum te diceres altricem & vindicem, talemque, ac tantum hoc nomine ſplendorem, & dignitatem obtineres, ut jam ei quicquam adiici, & adjungi non poſsit. Tute ipſa vides, quo florentiſſimo in ſtatu res tuæ collocatæ ſint FRANCISCO Cæſare litterarum patrono & fautore. Prudens ego nunc, ſcien-

ſcienſque omittam, quæ extra te ſunt, pulcherrimam nempe illam veterum omnium numiſmatum a Carolo Magno ad hæc uſque tempora cuſorum collectionem; admirabiles eos quoque, rariſſimoſque naturæ fœtus, quibus undique conquiſitis, & Vindobonæ Auguſta in Domo aſſervatis nova quædam uberrima & eruditionis, & doctrinæ ſeges comparata eſt; amœniſſima illa demum viridaria Americanis cujuſcumque generis arboribus conſita, quibus omnibus & Chronologiæ, & Phyſicæ, & Hiſtoriæ, & Philologiæ rationibus videtur non parum ille profuiſſe. Quamvis enim hæc miſſa faciam, quæ certe maxima ſunt, & ad FRANCISCI laudem conducibilia, plurima tamen, ac propemodum infinita in te una ſuperſunt, quibus quodammodo te ipſam poſſis erigere, meritoque lætari. Veteres enim bibliothecæ maximis & copioſiſſimis auctæ ſunt librorum acceſſionibus, novæque ejus auſpiciis ad ſtudioſæ juventutis commoditatem recenter inſtructæ, quas inter lectiſſimæ illæ atque locupletiſſimæ, privatæ olim ac propriæ Lotharingorum & Mediceorum Ducum, publici juris nunc factæ; artis Icnographicæ ſtudium novorum præſtantiſſimorum præceptorum ſedulo miniſterio Florentiæ utiliſſime excultum; Senenſis perilluſtris olim Academia, ſed annorum lapſu conciſa, ac propemodum jacens munificis FRANCISCI manibus erecta, ac ſuſtentata; & illa altera, quæ jubente Cæſare eo conſilio nuperrime inſtituta eſt Academia, ne Florentini, & ceterarum urbium generoſi adoleſcentes otio ac ſocordia langueant ab avita majorum ſuorum

rum virtute degenerantes, ſed ut ingenuis & liberalibus quibuſcumque artibus, ac ſeverioribus diſciplinis non exigua Reipublicæ Etruſcæ utilitate imbuantur. Quo ad commendandum eximium cum erga litteras, tum erga populos amorem ſuum quid illuſtrius, aut quid accomodatius excogitari unquam potuit? Etenim intellexit juvenes generis nobilitate conſpicuos ad magiſtratus, ad honores, ad ampliſſima, eademque graviſſima obeunda munera educari, qui ſi a teneris annis aſſueſcant faciles aures doctorum virorum præbere conſiliis, ſi ſaniora philoſophiæ præcepta tempeſtive animo imbiberint, & in hac tanta, ac tam multiplici ſcientiarum & diſciplinarum varietate ea præſertim, quæ utiliora ſunt, avidiſsime arripuerint, optime quoque de publico bono, ac populorum felicitate videntur promerituri. Quæ tamen præ ceteris omnibus ſingularem FRANCISCI Imperatoris amorem experta fuit, illa eſt nobiliſsima, ac per totum terrarum orbem celeberrima Piſana Academia, quam ita ſemper in oculis habuit, vehementiſsimaque charitate dilexit, ut ejus opera & patrocinio nulli alteri ſecunda, plurimarum certe ſit princeps. Teſtes hic vos appello illius Athenæi doctiſsimi, ampliſsimique Sodales, quos doctrinæ, penitioriſque eruditionis laude præſtantes undique magnis muneribus accitos inſtruendæ Etruſcæ juventuti præpoſuit. Præconiis ille veſtris, juſtiſſimiſque laudibus quam ſæpiſſime affectus eſt, quod non niſi eruditiſſimis, ſapientiſſimiſque viris in collegium veſtrum cooptatis totius Academiæ & gloriæ ſtuduit & ampli-

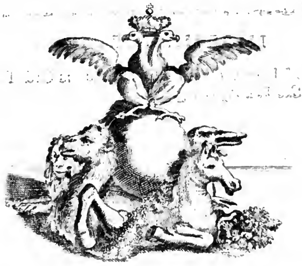
amplitudini; quod bibliothecam & quidem pretioſiſſimis refertam libris vobis comparavit; quod vos uberioribus ſtipendiis ditari juſſit; quod ſumma ſummæ doctrinæ præmia & beneficia ſemper attribuit. Illum vobis uno ore acclamantibus eximia pietate conſpicuum, illum perpetua uſum felicitate, illum regiis omnibus ornatum eſſe virtutibus, illum vere paterno amore in litteras, litteratoſque homines, atque adeo in univerſos Etruriæ populos perfunctum fuiſſe aures quotidie noſtræ perſonabant; nunc vero o verſæ mortalium vices! o miſerrima humanarum rerum conditio! dum majora, ſi fieri ullo modo poterat, in dies expectabamus, dum FRANCISCO I. Imperatori, Auguſtæ Conjugi, generoſiſſimis Filiis fauſta omnia ac felicia adprecabamur, illum eheu! immaturo interitu Germanico Imperio, Etruriæ ſuæ, totique Europæ ſublatum una vobiſcum lugemus.

Verum in hoc tanto ac tam repentino caſu ſi perpetuo dolori cedendum eſſet, Auditores, numquam humanis quibuſcumque rebus, quæ naturæ quadam neceſſitate accidunt, quæque interdum nos angunt, ſolatium aliquod inveniretur. Fateor & ego quoque improviſa, atque inopinata FRANCISCI morte maximam juſti mœroris occaſionem nobis oblatam; ſed cum talis ille, tantuſque Vir, qualem, quantumque huc uſque vidimus, diem ſupremum obierit, quiſnam veſtrum erit, qui lacrimis & fletu potius, quam jucundiſſima virtutum ejus, maximorumque in rempublicam meritorum recordatione funus ejus cohoneſtare

ſtare velit? Quid aliud eſſet hoc facere ; quam præſentem ejus, qua nunc fruitur, ut omnino ſperamus, beatitudinem indigniſſime ferre? Nam ſi pietati ſingulorum, ſi religioni, ſi in reliquos homines charitati ampliſſima a Deo æqua lance ſtatuta ſunt præmia; ſi eam, quam quis feliciter virtutis auſpicio duxit, nova in cælis excipit vita bonis omnibus cumulatiſsima: quis amplius FRANCISCI morti illacrimabitur? Quis potius illi vere PIO, FELICI, PATRIQUE PATRIÆ jam acquiſitam beatiſſimam immortalitatem non gratulabitur? Quod cum mihi perſuaſum omnino ſit, propterea cenſeo in hac communi luctus acerbitate animos excitandos, certiſsimaque ea ſpe erigendos, fore ſcilicet, ut Chriſtiana Reſpublica jam Patre amiſſo in Filiis habeat, quo graviſsimo huic vulneri ſibi illato facillime medeatur. Heredes illi paterni regni, & imperii, paternarum quoque virtutum imitatores FRANCISCI gloriam æmulantur, cumque jam illi juvenili adhuc ætate cunctis eum animi dotibus, prudentia, conſilio, fortitudine, magnanimitate, amore in populos æquaverint, ſi ulla id fieri ratione poteſt, etiam ſuperaturi videntur. Habent profecto Auguſta in Matre MARIA TERESIA clementiſsimi, ſapientiſsimique regiminis perfectiſſimum quoddam exemplar; habent domeſticas celeberrimorum utriuſque Familiæ Lotharingicæ & Auſtriacæ Heroum imagines, quorum aſpectu ad ardua quæque aggredienda invitantur, atque incitantur; habent, quod certe maximum ac præcipuum eſt, tam excellentis naturæ, mitiſsimi-

mique ingenii opinionem, ut ad omnia virtutum genera non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti eſſe uno omnium ore dicantur. Optima igitur ab illis, ut cœpimus, in poſterum quoque ſperamus; itaque fiet ut quemadmodum de FRANCISCI I. Imperatoris, ita etiam de clariſsimorum Filiorum laudibus nulla unquam ætas conticeſcat.

F I N I S.



Digitized by Google

X - VII

IMPRIMATUR,

Si videbitur Rmo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

Dominicus Jordani Archiep. Nicom. Viceſg.

IMPRIMATUR,

Fr. Thomas Auguſtinus Ricchinius Ord. Præd. Sac Pal. Ap. Mag.

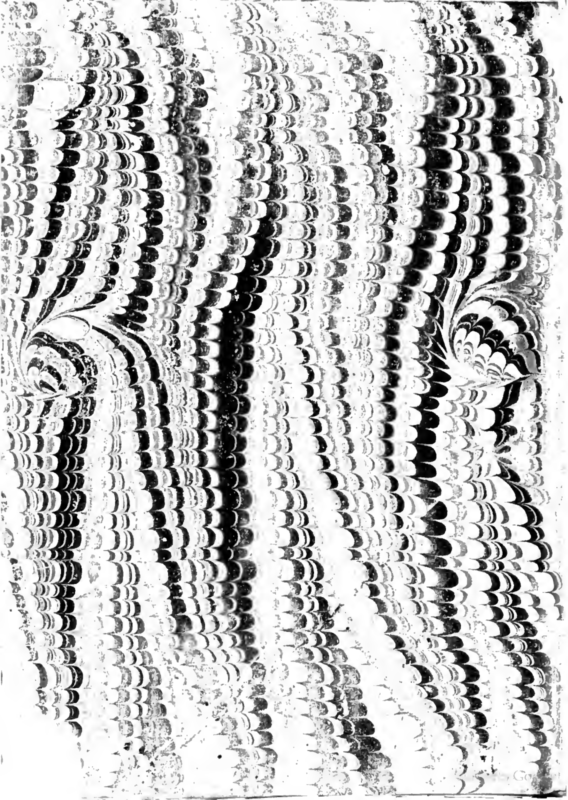
Digitized by Google

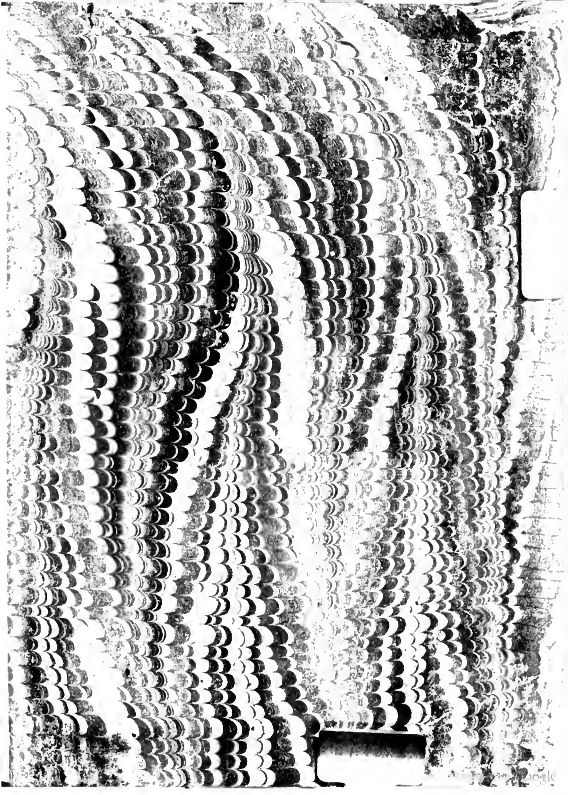
Digitized by Google

Digitized by Google

005664978

Digitized by Google







Digitized by Google